

הלכות תפלה ק"א

שא

אותן תדיר אלא לפרקים לפיכך צריך להסדיר אותן מתחלה קודם שיתפלל כדי שתהא תפלתו שגורה בפיו.¹

ועכשיו נוהגים להקל בזה ויש שלמדו זכות עליהם לומר שלא הצריכו להסדיר אלא כשמתפללין בעל פה אבל כשמתפללין מתוך הספר² א"צ להסדיר שהרי רואה מה שמתפלל ומו"מ תפלה שצריך להבין פירוש הדברים ודאי צריך ללמוד ולהסדיר התלה שאין ספר מועיל לו בזה³ בפרט בפיוטים שהמור פירושם:

ק"א שצריך לבוין בכל הכרכות ושיכול להתפלל בכל לשון ובו ה' סעיפים:

א המתפלל צריך שיכוין בכל הכרכות⁴ ואם אינו יכול לבוין בכלן לפחות יכוין באבות ולעולם ימוד אדם את עצמו⁵ אם יכול לבוין לבוין באבות ו יתפלל ואם לאו את התפלל עד שתתיישב דעתו⁶ ויכול לבוין באבות לפחות ואם לא כיון באבות אף על פי שכיון בכל השאר⁷ צריך לחזור ולהתפלל.⁸

ועכשיו אין חורזין בשביל חסרון כוונה⁹ שאף בחזרה קרוב הוא שלא יכוין¹⁰ א"כ למה יחזור אבל קריאת שמע¹¹ שעיקר מצות כוונתה אינה אלא פסוק ראשון¹² חורזין שבקל ויכול לבוין וכן פסוק פותח את ירך שבפסוקי דמרה כמו שנתבאר בסיומן ג' א"י (וס"א)¹³ [וס"ג ג']¹⁴.

וירגיל אדם את עצמו שיכוין לפחות בחתימת כל ברכה¹⁵ שיש בהן קו"ג תיבות כמו שיש בתפלת חנה¹⁶ וקו"ג פעמים לב ב' חומשי תורה לומר שצריך כוונת הלב:

ב לא יתפלל בלבו לבד אלא מחתך הדברים בשפתיו¹⁷ ומשמיע לאוזניו¹⁸ בלחש ולא ישמע קולו¹⁹ (לאחר²⁰ העומד אצלו חוץ לד' אמותיו) שנאמר²¹ רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע וכל המשמיע קולו בתפלתו ה"ז מקטני אמונה²² כאלו אין הקב"ה שומע

1 מור ושילע ולבוש. וראה לעיל ס"ג נג ס"ד.
2 רמ"א. עפ"י רבינו מנחם הל' תפלה שם.
3 ראה לעיל ס"ג צג סוף ס"א וש"נ.
4 ו ס"ד.

סימן קא

א ברייתא גמ' ברכות דל, ב מור ושילע ס"א.

ב ר' (אליעזר) אלעזר שם ג, ב.

ג עיי' סוּף ס"י יא, וקריף באבות ובגמדים (וראה גם

רוקח הלבית חסידות שורש זכירת השם, ספר חסידים

ס' קנח, ראבי"ה ברכות ס' פג וס' צג), אליה רבה ס"ק

א. וצ"ע ב"ש.

ד תשובות הראונים החדשים ס' קט. תוס' ברכות דל, ב

ר"ה יבין. ראש פ"ה הברכות ס' כד, טור.

ה ראה רמב"ם פ"ד מגילת תפלה ה"י.

ו רמב"ם (ובס"פ) פ"ה מגילת תפלה ה"א. הרב רבינו יונה

פ"ד הברכות (כ, ב ר"ה גמ' כן). דא"ש פ"ד הברכות ס' כ

כא, וזנ"ח ברכות (יז, ל, ב מור ושילע שם. וראה גם למ"ד

ס' גמ' ס"ד. ס' פ ס"ה, ושם נתבאר הטעם שכל"ה גם למ"ד

מנחת אי"צ כונה. ס' צד ס"ה. ס' קכד ס"ב, ושם נתבאר

שממנעם זה אינו יוצא כשאינו מבין לשון הקודש, ושהיו

ללמוד להבין פירוש התפלה ולפחות ברכת אבות. ס' קפח

ס"ב, ושם נתבאר הטעם דרביעבד יוצא אפילו לא הבין וכוין

בפתיחת ובחתימת שאר הברכות.

ח טור וש"נ. רמ"א ס"א.

ט ראה לעיל ס' צג ס"ב וש"נ.

י ת"א ס"ק א.

יא כולעיל ס"ה פ ס"ה וש"נ.

יב ס"ה וש"נ.

יג ס"ה וש"נ.

יד רוקח הלכות חסידות שורש זכירת השם. טור. לבוש

ס"א. עולת המוד ס"ק א.

טו שמואל א' ב, א"י.

טז דב המנונא ברכות לא, א. מור ושילע ס"ב.

יז ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד ומב"ם (דהרות מיטמיות)

פ"ה מגילת תפלה ה"ב. רשב"א ברכות לא, א. טור ושילע

שם. וראה לעיל ס' ספ ס"ה. לקמן ס' קכד ס"ג. וראה

לעיל ס' כב ס"ג וש"נ לד"ן זה בשאר ענינים. וראה לקו"ש

ה"ל"ה עמ' 192 ואילך.

יח ברכות שם. רמב"ם שם. מור ושילע שם. לבוש ס"ב.

יט ירושלמי ברכות ב"ד (פ"ה) [פ"ד] ע"ש ב"רפח תואר

י"ח מראה (ר"ה פירש בתנ"ה). ראה מ"מ ועינים.

כ שמואל א' א, יג.

כא ברייתא ברכות כד, ב ורש"י ר"ה הרי זה מקטני. מור

ולבוש ס"ב. עולת המוד ס"ק ד.

הלכות תפלה קא

תפלת לחש (וחכמים תקנו תפלה בלחש לגמרי שלא להשמיע אלא לאזוני בלבד כדי שלא לבייש עוברי עבודה¹³ שהם מתוודים על עונותיהם בתפלה):

ג. ואם אינו יכול לבין בלחש¹⁴ או שאינו יכול לבין כל כך כמו בקול רם¹⁵ מותר להגביה קולו כדי לבין יפה והוא שמתפלל בינו לבין עצמו¹⁶ אבל בצבור אסור להגביה קולו מפני שמטריד הצבור אלא אם אינו יכול לבין בלחש ילך ויתפלל בביתו בקול¹⁷ ואפילו אם יכול לבין בלחש כמו בקול אם משמע קולו כשמתפלל בביתו¹⁸ כדי שילמדו ממנו בני ביתו נוסח התפלה מותר.

ולכן נהגין שבראש השנה ויום כפור מגביהין קולם כדי שילמדו זה את זה¹⁹ מפני שאין תגלין בתפלות אלו ועוד כדי לעורר הכוונה ביותר מפני שהם ימי תשובה²⁰ ואין הוששים שיטרידו וישעו זה את זה כיון שסודרים ומחזורים בידם²¹ ואעפ"כ יותר טוב להתפלל בלחש אם יכול לבין²² ועב"פ יזהרו שלא להגביה קולם יותר מראי²³ שכל הגביה קולו הרבה²⁴ ה"ל מנביאי השקר שנאמר בהם²⁵ ויקראי בקול גדול.

ומ"מ ש"ין המגביה קולו כדי לעורר הכוונה ולהשמיע יפה לבריות יפה הוא עושה²⁶ שעיקר תפלת הש"ן נתקנה בקול רם אבל אותם שעושים כן להראות קולם עושים שלא כהוגן:

ד. המתפלל בלחש ולא השמיע לאזוני יצא²⁷ אבל אם התפלל בלבו ולא הוציא בשפתיו לא יצא²⁸ שהרהור אינו כדבור²⁹:

ה. יכול להתפלל בכל לשון שרצה³⁰ כשמתפלל בצבור אבל ביחוד לא יתפלל אלא בלשון הקודש³¹ לפי שאין מלאכי השרת מכירין בשאר לשונות והחיד צריך למלאך מליץ לקבל תפלתו אבל צבור א"צ למליץ שנאמר³² הן אל כביר לא ימאס³³.

והנשים שנהגו להתפלל בלע"ז תפלת י"ח שהן חייבות בהן כאנשים³⁴ כמ"ש בס' (ק"ו) [ק"ו³⁵] יש שלמדו עליהן וזאת לומר שלא מנעו ליחוד להתפלל בשאר לשונות אלא כששואל צרכיו כגון שמתפלל על החולה או על שום צער שיש לו בביתו אבל תפלה הקבוע לצבור אפילו יחיד יכול לאומרה בכל לשון ויש שלמדו עליהן וזאת אחר³⁶ לומר

כב טוטה דב, ב ורש"י ד"ה שלא לבייש ועי' לקמן סי' תתי ס"ד. וראה הקרי הלכות ח"ו ע, א. אהלי שם ה"ה ע' קנ"ג הע"ב תריב ע' 6.

כג רב הונא שם ברכות כ"ד, ב. מור ושוע"ט ס"ב.

כד ט"ז ס"ק א.

כה תנא שם. מור ושוע"ט שם.

כו ראה פרשה סוף אות ו.

כז ירושלמי ברכות פ"ד ה"א לפי' ראב"ה ברכות סי' קא

ונפסחים סי' תקכ"ג, ורשב"א ברכות לא, א. ושכלי הלקט

סי' יז, ומרכיבי יומא רגז תשכ"ה, וצור. רמ"א שם.

כח ראב"ה פסחים שם. מורדכי שם. פסקי תוספות ר"ה

פ"ה אות ע"ב. ש"וע ורמ"א ס"ג.

כט ב"י. מ"ז ס"ק ב.

ל ראב"ה ומרכיבי שם. מ"ז שם.

לא מ"א ס"ק ד.

לב שו"ת הירושלמי מהרי"י וי"ד סי' קנ"א. ע"י דרכי משה.

לג ברייתא שם ברכות כ"ד, ב.

לד מלכ"ס א, ח, ה. רש"י ברכות שם ד"ה הרי זה מנביא.

לה ט"ז ס"ק ג. וראה לעיל סי' נג ס"ד וש"נ.

לו ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. והבא בירשב"א ברכות לא,

א. והנחות מישועות פ"ה מה' תפלה אות ג. ב"י. ב"ח

(ד"ה י"א). עולת המיד ס"ק ג. מ"א ס"ק ג. ראה לעיל סי'

סב ס"ז וש"נ לדין זה בשאר ענינים.

לז מ"א ס"ק ב. וראה לעיל סי' צד ס"ג.

לח ראה לעיל סי' סב ס"ג וש"נ לדין זה בשאר ענינים.

לט משנה ריש פ"ז דטוטה לב, א. מור ושוע"ט ס"ד. וראה

לעיל סי' סב ס"ב, ושם שו"א שמכין הלשון, וש"נ לדין

זה בשאר ענינים.

מ גמרא שם דף ד' ג, א. ר"ף פ"ב דברכות (ג, א) ופ"ה

דיוקן, מור ושוע"ט שם. מ"ז ס"ק ג. מ"א ס"ק ג.

מא איוב ל', ד. וראה לעיל סי' נב ס"א וש"נ.

מב רש"י סוטה שם ד"ה יחיד.

מג הדב רבינו יונה פ"ב דברכות (ג, א ד"ה גמ) בשם

רבי צרפתי. והבא כמור ושוע"ט שם.

מד ס"ב וש"נ.

מה דא"ש פ"ב דברכות סוף סי' ב (עפ"י תוס' שבת יב,

ב ד"ה שאין). והבא כמור ושוע"ט שם. מ"ז ס"ק ד. מ"א

הלכות תפלה קא"קב

שג

שלא מנעו להיחיד מלהתפלל בשאר לשונות אלא מלשון ארמי בלבד שהוא מנונה בעיני מלאכי השרת ואינם נוקקין לו אבל מכירין ויודעים בכל הלשונות אפילו מהשבות לבו של אדם¹⁰¹.

וכל זה ללמוד זכות על הנשים שהייכות בתפלה למה מתפללות בלע"ז ואינן לומדות את התפלה בלשון הקודש עם פירוש המלות אבל עם הארץ שאינו מכין בלשון הקודש אף ע"פ שזיכר להתפלל בלשון הקודש מוטב שיתפלל בלשון שמכין¹⁰² אפילו ביוחד כדי שיכוון לבו ממה שיתפלל בלשון הקודש בלא כוונת הלב שתפלה בלא כוונה אינה כלום¹⁰³:

קב שלא להפסיק בנגד המתפלל וכו' ה' סעיפים:

א אסור לישב בתוך ד' אמות של המתפלל¹⁰⁴ בין מלפניו בין מלאחריו בין מן הצדדים¹⁰⁵ צריך להרחיק ד' אמות כי המקום אשר המתפלל עומד עליו אדמת קודש הוא¹⁰⁶ והוא ושכינה כנגדו כמ"ש בס' צ"ח¹⁰⁷ וצריך לנהוג כבוד במקום זה כל זמן שהוא מתפלל ומקומו של אדם הוא ד' אמות¹⁰⁸.

ואם אינו רוצה להיות יושב ובמל שמו אלא עסוק בתורה¹⁰⁹ או בשירות ותשבות¹¹⁰ מותר לישב כשעוסק שם בדברי קדושה אין גנאי בישיבתו שם והוא שמוציא דברי תורה בפיו אבל הרחוק בדברי תורה¹¹¹ אינו מועיל לה¹¹² שהרחוק אינו נראה וישיבתו נראית גנאי למקום קדוש:

ב יש מי שאומר¹¹³ שאם היושב בצד המתפלל הוא חלש מותר לו לישב שאין ישיבתו נראית גנאי לפי שהולשתו מוכחת עליו שמפני כך ישב¹¹⁴ ויש לסמוך על דבריו אם יא אפשר לו בקל להרחיק ד' אמות ולישב שם¹¹⁵:

ג אם היושב יושב כבר ועמד זה בצידו להתפלל א"צ לקום שהרי זה בא כגבולו¹¹⁶ והוא שמתפלל יושב שלא יהדותו להתפלה¹¹⁷ אבל בבית הכנסת שיהדותו להתפלה צריך לקום מפני שהוא מקום המיוחד לכל ולא שייך לומר זה בא כגבולו ואפילו בביתו מדת חסידות הוא לקום כדי להרים מכשול מחבירו שעושה שלא כשורה¹¹⁸ שעמד להתפלל בתוך ד' אמות של היושב כבר בהיתר¹¹⁹ ואינו מחויב לקום מפני וישיבתו היא גנאי למקום קדוש:

ז רבא"ה ברכות סוף ס' צב. (מודי"ק) סמ"ג עשין יש מביטין יהודה בשם תנאונים. הגות סמ"ק ס' יא אות נט. הובא בש"ע שם. וכן הסכים הב"י (ר"ה זמ"ט) דעת התנאונים. וכ"ד סמ"ק שם. וראה גם לביט ס"א. כ"ח (ר"ה אבן). ובלאו הכי בדברי סופרים הלך אחר המקור.
ח הגות ניימוניות פ"ה דהל' תפלה אות ל מביטין שמהה בשם רב האי ורב נחמאי. תרומת הדשן ס' ג. לבוש ס"א.

ט ראה לעיל ס' סב ס"ג וש"נ.
י ב"י (ר"ה זמ"ה). ש"י ס"ק ג. מ"א ס"ב. ע"י בקונטרס אחרון (לא הגיע לידני).

יא בעל התמיד הובא באחדות חיים הלכות תפלה ס' נא. ש"ע ס"ב.

יב ב"י.
יג ע"י ש"י ס"ק ד ובמה שהשיג עליו.

יד טור בשם הרא"ש. ש"ע ס"ג.
טו בי"ח. מ"א ס"ק ד.

טז מחר"י אבוהב. הובא בב"י. רמ"א שם.
יז ש"י ס"ק ה.

ס"ק ג. וראה תוס' דע"ס ס' קפר. וראה פ"ח ס"ד מזהר ח"א פ"ה. ב. וראה לקמן ס' תלד ק"א ד.
מז ע"י בקונטרס אחרון (לא הגיע לידני).
מח ספר חסידים ס' תקפ"ב וס' תשפ"ה. עשה מאמרות מאמר אם כל דו ח"א ס' לא. מ"א ס' ד.
מח כ"ע"אנו יוצא אלא כשנכין בלשון הקודש" (לקמן ס' קפר ס"ב). וראה גם לעיל ס' סב ס"ב ושי"י. לקו"ש ח"כ"ב ע' 118 בהערה.

סימן קב

- א ר' יהושע בן לוי ברכות לא. ב. טור וש"ע ס"א.
- ב תוס' ברכות שם ד"ה מבאן. רא"ש ברכות פ"ה ס' ה. ש"ע ורמ"א שם. וראה רכ"י משה ובי"ח ברית המור.
- ג מ"ז ס"ק ג. וראה תשובת רב האי גאון בשבלי הלקט ס' בה.
- ד מע"ף ב וש"נ. וראה לעיל ס' צח ס"א וש"נ.
- ה כ"לעיל ס' עט ס"א וש"נ.
- ו הלכות גיולת ריש פ"ד וברכות. רב האי שם. תוס' ורא"ש שם וטור בשם הגאונים. ש"ע ס"א.